

Người Vân Kiều ăn Tết cổ truyền

Xuân Thi - Tiến Dũng

Trong không khí vui xuân đón tết cổ truyền của dân tộc, trên mâm cỗ ngày tết đặt lên bàn thờ của người Vân Kiều phải có bánh Acoát, Aduh, 1 vò rượu cần, rượu đoác cùng bánh chưng, bánh đòn, mứt tết... Cùng với đó, các hoạt động văn hóa, văn nghệ được tổ chức âm áp tình đoàn kết, trở thành nếp sống tốt đẹp, dệt nên bản sắc văn hóa truyền thống của đồng bào Vân Kiều.

Trước đây, cuộc sống đói khổ, chiến tranh ác liệt nên bà con Vân Kiều phải lo chạy giặc, du canh du cư khắp dãy Trường Sơn nên chẳng biết nhiều về tết cổ truyền của dân tộc. Sau cách mạng tháng Tám, đặc biệt vào năm 1957, nhân dịp Bác Hồ vào Quảng Bình thăm đồng bào, chiến sỹ, người Bru Vân Kiều vinh dự được Bác đồng ý cho mang họ Hồ. Từ đó đến nay, cứ vào dịp tết cổ truyền dân tộc, đồng bào Bru Vân Kiều lại sắm sửa đón tết để tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới Đảng, Bác Hồ.

Năm giữa đại ngàn Trường Sơn hùng vĩ, đồng bào Bru – Vân Kiều ở tỉnh Quảng Bình đón tết cổ truyền của dân tộc với nhiều phong tục độc đáo. Cũng như người miền xuôi, trong các ngày giáp tết, khoảng từ ngày 26 đến 28 tháng 12 âm lịch, người Vân Kiều khắp các bản làng sống trên triền núi Trường Sơn tề tựu về khu nhà mồ đồng bào mình để cúng tổ tiên. Bà Hồ Thị Hoa, ở bản Khe Dây, xã Trường Xuân, (huyện Quảng Ninh, tỉnh Quảng Bình) cho biết: Mỗi năm cứ đến ngày 26 tháng 12 âm lịch là mọi người trong họ ở bản Cẩm Ly (xã Ngân Thủy, huyện Lệ Thủy), xã Trường Sơn (huyện Quảng Ninh) đều kéo về để tiến hành cúng giỗ tổ tiên. Trước mộ phần tổ tiên, già làng cùng với chủ hộ thắp hương báo Giàng và tổ tiên về hoa lợi trồng được trong năm qua, cầu mong tổ tiên sang năm mới sẽ tiếp tục phù hộ cho con cháu mọi điều may mắn, ai ai cũng có thêm sức khỏe, làm ăn may mắn, mùa màng năm mới bội thu. Cuối cùng, mọi người thành kính cúi lạy mời Giàng và tổ tiên về từng nhà ăn tết.

Để chuẩn bị cho lễ cúng tổ tiên, mỗi hộ gia đình đồng bào Vân Kiều đều sửa soạn, trang hoàng lại bàn thờ tổ tiên bằng những tấm vải đỏ mới tinh. Theo bà Hồ Thị Mỏ, bản Cây Bông, (xã Kim Thủy, huyện Lệ Thủy) thì sửa soạn bàn thờ, đặt những tấm vải màu đỏ để cầu mong sự may mắn. Hầu hết các gia đình đều phải dựng và trang trí bàn thờ như thế là có hiếu với tổ tiên, mới được đón tổ tiên về ăn tết.

Đến sáng ngày 30 tết, tiếng giã gạo nếp làm bánh nhộn nhịp cả núi rừng, cùng với đó là tiếng kêu gọi nhau cùng mổ lợn để cúng tết. Thông thường thì cứ vào ba, bốn nhà trong bản lại chung nhau làm thịt một con heo để đón tết. Nếu là anh em ruột thì phần đầu và đuôi heo để lại cho người anh trai cả để làm lễ tổ tiên, phần thịt thì được chia đều. Mâm cỗ ngày tết đặt lên bàn thờ phải có bánh Acoát, Aduh, 1 vò rượu cần, rượu đoác cùng bánh chưng, bánh đòn, mứt tết... Những cây nén được làm từ sáp ong cháy sáng tỏa hương thơm ngào ngạt.

Đặc biệt, đối với đồng bào Vân Kiều, cứ đến tảng sáng ngày mùng 1 Tết, chủ hộ gia đình đục trên lưng chiếc ống lồ ô xuống khe lấy nước về cho cả gia đình. Sau đó mỗi thành viên uống một ngụm rồi mới rửa mặt mũi, chân tay. Giải thích quan niệm này, già làng Hồ Ai, bản Khe Cát, (xã Trường Sơn, huyện Quảng Ninh) cho rằng, những giọt nước ngọt đầu năm sẽ mang lại may mắn cho họ, đó chính là lộc đất trời mà ai cũng phải hứng lấy. Theo đó, nếu gia đình nào không đi lấy lộc trong ngày mùng 1 Tết thì cả năm xui xẻo, chăn nuôi khó khăn, trồng trọt thua kém.

Cũng trong buổi sáng đầu năm mới, đồng bào Vân Kiều kiêng cử người bản này sang bản khác chơi. Theo quan niệm của người Bru Vân Kiều thì, xông đất mà không hợp tuổi thì gia chủ khó làm ăn, cái cây khó lớn, con lợn hay ốm... Vói lại, người nào tới nhà người khác để chúc tết vào thời điểm sáng sớm thì bao nhiêu cửa cải trong nhà mình sẽ theo đó mà đi theo. Bởi vậy, anh em cùng một gia đình người Vân Kiều chỉ đến thăm nhà nhau sau khi đã đi lấy lộc về.

Chiều đến, bà con mới xuống khỏi nhà sàn bắt đầu đi chúc tết. Khách và chủ mời chào nhau bên mâm cỗ với những vò rượu cần đầy ắp. Họ cùng khè khà cầu chúc nhau năm mới sức khỏe, nương rẫy tốt tươi, gió mưa thuận hòa. Ngày tết cũng là dịp các già làng, trưởng bản răn dạy con cháu năm nay tu chí làm ăn, trung kiên với đảng, dựng xây bản làng ngày càng khởi sắc.

Theo ông Hồ Văn Phúc (ở xã Trường Sơn) thì Tết là điểm khởi đầu của mùa xuân, mùa của muôn hoa đua nở khoe sắc, muôn thú gọi bầy tìm bạn. Đây cũng chính là dịp người Vân Kiều ngồi lại với nhau, cùng ôn lại những chuyện năm cũ và dự định của năm mới. Bên mâm rượu ngày Tết, những loại nhạc cụ cùng với các làn điệu dân ca thất chặt thêm tình cảm giữa mọi người với nhau. Thông thường những người lớn tuổi đến nhà nhau chúc tết, họ cùng uống rượu rồi hát bằng các làn điệu tà oải, xi nót...

Theo quan niệm của người Vân Kiều, ngày mùng 3 Tết là ngày thả ma về rừng, sau khi ông bà tổ tiên về đoàn tụ ăn tết. Cũng lúc này, khăn vải và lễ vật trên bàn thờ sẽ được đồng bào dỡ xuống, kết thúc 3 ngày Tết trong niềm tin về một năm mới sức khỏe, mùa màng tốt tươi.